

PRZEDŁUŻYĆ (54) *vb pf*

e jasne.

inf przedłużyć (14). ◇ *fut* 1 sg przedłużę (3). ◇ 2 sg przedłużysz (1). ◇ 3 sg przedłoży (7). ◇ 2 *pl* przedłużycie (1). ◇ *praet* 1 sg *m* -m przedłużył (1), [przedłużyłem]. ◇ 2 sg *m* przedłużyłeś, -ś, -eś przedłużył (6). ◇ 3 sg *m* przedłużył (7). [f przedłużyła.] ◇ 3 *pl m pers* przedłożyli (1). ◇ [plusq 3 sg *m* był przedłużył.] ◇ *imp* 2 sg przedłuż (1). ◇ *con* 1 sg *m* bym przedłużył (1) *OrzRozm*, bych przedłużył (1) *KromRozm III*. ◇ 2 sg *m* przedłużyłbyś (1). ◇ 3 sg *m* by przedłużył (1). *f* by przedłużyła (1). ◇ *impers praet* przedłuż(o)no (1). ◇ *con* by się przedłużyło (5), by przedłuż(o)no (1).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI w.

A. O czasie (44) :

1. *Uczynić dłuższym, przeciągnąć w czasie, pozwolić dłużej trwać; longum facere Vulg; prolongare (facere) PolAnt; extendere, propagare, prorogare Mącz; proferre Modrz; protrahere JanStat (29) :*

przedłużyć czego (16): Cf Zwroty.

przedłużyć komu (8): Iáko niegdy wczynił [Pan] Ezechiafzowi/ Lat pyętnaście przedłużył onemu krolowi. Y mnie tákież wczyni *BielKom D*. Cf »dni przedłużyć«, »przedłużyć zdrowia«, »żywota przedłużyć«.

przedłużyć co (3): Mam też żonkę podciwą wftydliwą powolną Ni w czym mi nie przekaża zawždy mam mył wolną By iefzcze k temu pan Bog to przedłużyć raczył Iuż bych fobie roskofzy śnadz wietfzey nie baczył *RejJóz G4*. Cf »przedłużyć dni swoje«.

W połączeniu z określeniem długości czasu [[ile] lat (2), na wieki (2)] (4): *BielKom D*; Iefzcze z wyerną proźbą śwá cyebye Pánye vzył/ Ześ yuż ná wyeki wyeczne dni yego przedłużył *LubPs E4v*; *Mącz 444d*; Pan obaczywłzy onę nieodmienną śtałość iego [*Iopa*]/ thyle dwoie lat raczył przedłużyć żywotá iego *RejPos 330v*; [*BielKron 1551 14v*].

W przeciwstawieniu: »przedłużyć ... skrócić« (1): Iam gotow ku wízytkiemu ná co mię [*Bóg*] obroci/ Iefli iefzcze przedłuży/ álbo zdrowia śkroci. *BielKom C8v*.

Zwroty: »dalej przedłużyć [czego (po przeczeniu) do czego (= do kiedy)]« (1): GDy Sędzia weźmie fobie ná pytanie o iaką wąpliwość: dáléy przedłużyć niemoże rozmyślánia śwego [*rem ulterius protrahere non potest JanStat 491*]/ iedno do trzecich Roków *SarnStat 791*.

»długo przedłużyć« (1): Y długoż tych dni przedłużyłz Pánye śłuffce thwemu *LubPs bb3*.

»dni (G), dni (G a. A) (wieku a. żywota), wiekow przedłużyć« [w tym: komu (1)] = *dać dłuższe życie; longos facere dies Vulg [szyk zmienny] (1:4:1):* *LubPs E4v, bb3*; A będziefli chodził drogami moimi/ á śtrzegł przykazania y rofkazania á poruczeństwa moiego [...]/ przedłużę dni żywotá twe⁸⁰. *Leop 3.Reg 3/14; KochPs 29*; Stánawłzy ná mieścu miłofierdzia mego/ Przedłużę w rádości dni wieku twoiego. *GrabowSet D2*; [*Nagrobek pasierbicy, która umarła wcześniej niż ukochana macocha*] A śnadźci by był tenże [*Bóg*] chciał wiekow przedłużyć/ Mogłám lepiey niż mátki iey [*macochy*] dobroci vzyć. *SzarzRyt D2*.

»przedłużyć dni sw(oj)e, dni (G (po przeczeniu)), dni (G a. A)« = *przeżyć dłużej; prolongare (facere) dies PolAnt [szyk zmienny] (2:1:1):* *LubPs O*; Iefliby położył dużę śwá zá grzech ogłáda

pothomftwo fwoie/ á przedłuży dni fwoie *BibRadz Is* 53/10; ifz [...] poginiećie rychło z ziemie do ktorey záydziećie zá Iordan ofieść ia/ á nie przedłużyćie dni ná niey *BudBib Deut* 4/26, *Deut* 22/7.

»przedłużyć na długie wieki [=na długo]« (1): Vitam extendere in Nestoreos annos, Przedłużyć żywotá ná długie wieki. *Mącz* 444d.

»przedłużyć zdrowia« [w tym: komu (1)] [szyk zmienny] (2): Profzę Páná fwoiego áby mi on raczył Zdrowia mego przedłużyć ábych fie rozbaczył. *BielKom* C8v, C8v.

»żywota przedłużyć« [w tym: komu (5)] = dać dłuższe życie (o Bogu), przyczynić się do dłuższego życia (o przyczynach naturalnych); *vivere facere PolAnt* [szyk zmienny] (10): *BielŻyw* 160; [Pan Bóg] Závždy fwe wierne flugi/ w obronie záchował Y wpotomkoch rozmnożył/ żywotá przedłużył Kto mu kolwiek fpilnością ná tym fwiećie fluzył. *KlerWes* A; *BielKom* G5v; *BibRadz Ios* 14/10; *BielKron* 89v *marg*; *RejPos* 330v; y złodzieie [skazani na śmierć] przedsię nic fię niepolepżywłzy wnet bywáią wiefzeni: á podobnoby fię polepżyli kiedyby im żywotá przedłużono [si vita eis qualiscunque proferretur]. *ModrzBaz* 78; [człowiek] Mędrfzych fye w tym rádži/ wżyfłkie myśli fwe do tego znośi/ áby nic mimo fye niepuścił [...]/ coby choroby odpędzić/ á zdrowia rátuiąc/ żywotá przedłużyć mogło *Oczko* 1v; *KochPs* 106; O ktorego Miáltá [Konstantynopola] wzięciu/ y iego położeniu/ y zacności/ opifałem w infzym Commentarzu moim fzeroko y dowodnie/ ktory potym iefli Bog mdłego żywotá przedłuży wydam ná fwiátło *StryjKron* 617; [*BielKron* 1551 14v].

»przedłużyć żywota« = przeżyć dłużej; *extendere a. propagare a. prorogare vitam, prorogare aetatem Mącz* (3): *Prorogare vitam, et prorogare aetatem, Przedłużyć/ przeciągnąć žiwotá. Mącz* 358a, 325d, 444d.

a. O ważności prawnej: prolongować [co] (1) :

W przeciwstawieniu: »przedłużyć ... skrócić« (1): Ten Státut wysłzy do dwu lat iefł zoftáwión. A potym Anno 1510. do piáci lat: bo vrząd iefł iáko lékarz, ma przedłużyć, fkróćić, frógość práw wedle potrzeb. *SarnStat* 703.

2. Uczynić coś dłużej [do czego (= do kiedy)] (1) :

[przedłużyć czego: Paweł rozmawiał z nimi/ chcąc wynieść názáiutrz/ y przedłużył [*protraxitque*] kazánia aż do pułnocy. *Leop Act* 20/7 (*Linde*).]

przedłużyć co (1): A w pierwłzy dzien po fzábáćie/ gdyfmy fię zefłzi ná łamánie chlebá/ Páweł przepowiedał im máiąc wyiechác názáiutrz: y przedłużył mowę aż do pułnocy. *WujNT Act* 20/7.

3. Wstrzymać się, poczekać ze zrobieniem czegoś; odłożyć na później; opóźnić, odwlec coś [często o czynnościach prawnych]; differre, elongare Vulg (14) : WIná Burgrábfka wedle Prává/ ma być płáconá w fzełć Niedziel: wżákże przewiniony/ może ia rychley odpráwić iefli chce/ Ale po fzełći Niedzielách/ przedłużyć nie może *GroicPorz* k2v; *Leop Eccli* 35/22; [[*Bóg mówi:*] przeftác kážę z ludzi pámięć ich. Ale dla gniewu nieprzyiáćielow przedłużyłem áby fnadz niepyfłznili fie nieprzyiáćiele ich. *PsKrak* 1532 k. 104v].

przedłużyć czego (4): Przećieś fwego świętego miłóšierdzia vzył/ W ktorymeś gniewu fwego nádemną przedłużył [./]. *CzahTr* B2v; [Rzekł Lod: by wielmożność wáłzá ráćzyłá przedłużyć dnia walki iz bych mogł przyiáćiac ná walkę. *HistPonc* L7, L7]. *Cf przedłużyć czego do czego;* »przedłużyć czasu«.

przedłużyć czego do czego [= o ile] (1): przedłużyli dobywania miáfhá do kilká dni/ boiác fie ftyłu porażki iákiey. *BielKron* 250.

[*przedłużyć czego (po przeczeniu)*]: Mam tą nadzyeya o v.m. yf mv v.m. nyepredlufyczye tey rzeczy. *ZapWpolActCon 1531 nlb 3.*]

przedłużyć co (8): [*Aleksander*] boiác fie aby matki fwey podle niego [*zdrajcy ojca swego*] nie zabił, gniew przedłużył *BielŻyw* 147; dištuliłti Chriřtum tuum. [...] Przedłużyłes przyřzcie Chriřtuřa twego. *WróbŻołt* 88/39, ee5v; Przeto Loktek řam przedłużył řwoię koronácya/ áni fie kłiąęcím piřal Polřkim/ ázby dořtal pod nim [*Wacławem*] pierwey tych dzierzaw ktore Wacław w Polřzce pořiadł. *BielKron* 368, 90v; *RejPos* 49. Cf *Zwroty*.

przedłużyć komu (2): [*ZapWpolActCon 1531 nlb 3*; Cefarř przedłużył mu [*Lodwigowi*] dnia walki *HistPonc* L7]. Cf »przedłużyć czasu«, »koniec żywota przedłużyć«.

Zwroty: »[*komu*] przedłużyć czasu« = *przesunąć termin* (1): oni boiác fie iákiey walki miedzy przyrodzonemi/ profili go [*Jerzyka Saska*] áby im mało przedłużył czářu/ ázby ich pořel od bráta Kúřfierřta przyřal *BielKron* 217.

»przedłużyć czasu [= *śmierci*]« (1): A tak me řerce prawie zwie Is fie dali Bog řmiłuye. Moy Pan nademną nedznikiem A bedzie mi pomocnikiem. I przedłuř čařu mego *RejKup* O.

[*dalej przedłużyć [co]*«: Rzekłá panna [*do kochanka majácego się pojedynkować*]: [...] przeto proř oycá mego iřeć dopuřci iáchác/ á dzień bitwy iřby dáley przedłużył *HistPonc* L6v.]

»[*komu*] koniec żywota przedłużyć« = *pozwolić dłużej żyć* (1): Boże/ ktorys Ezechiařzowi Krolowi řydowřkimu [ř] [...] koniec ię^{řo} řiwota przedłuřil, daj mnie [...] tylki koniec řywota [...] iřebych mogł moje grzechy opłakać *TarDuch* E4.

»mało przedłużyć« (1): *BielKron* 217 cf »[*komu*] przedłużyć czasu«.

»przedłużyć śmierć« (1): [*człowiek mający umrzeć za przyjaciela*] rzeķł ředzie^{mv}. Przedłuř iefzče řmierć moię. Oto widzę człowieká přetko biejącego: á widźimi fie że to iefł towarzyřz moy *HistRzym* 119v.

a. [*Uczynić przerwę w czymś [intransit.]:* Po káżdey pokarmie mař pić Ieřli by chćiał dłuęo zdrow być Po obiedzie mař przedłużyć A potym trochę mierniey pić *MymerRegim* 10.]

B. *O teķście: niepotrzebnie zbyt dłuęo zająć się omawianiem jakiegoř tematu [w tym: intransit. (8)] (9)* : *KromRozm I* K2; Toćby [że papięř jest następcą řw. Piotra] řye mogłó okázác z drugich powřřechnych Conciliy: Ale/ ábych nyepredłużył/ tjlko Florenckyeęo [...] vchwaę pořpolitá powiem *KromRozm III* Qv; *OrzRozm* Qv; znaydzieř tu w tem nářzem tłumáczeniu niemałó tákich rozdziałow/ ktore řię nie tam záczynáią/ iáko w inych Bibliach tego daćibym tu dořtáteczną řprawę/ áleby řię przedłużyłó *BudBib* c2; *BudNT przedm* b2v, c4v; *SarnStat* 1278; [Bo tego [tj. przyřkadów niepoprawnego uřycia řłowa 'uřac'] niemałó iefł w piřmie. [...] Iefł tego wiele/ ále fie przedłużyć boię. *BudArt* M6, O3v, S6v, b6].

Zwroty: »dalej przedłużyć« (1): *MurzNT* 76; [Ale bych dáley niepredłuřil/ á teřkliwořci dłuęim czcienim nieuczynil. Polecam ná koniec. W.M. pánu bogu *HierWielEccle* [2]].

»materyjá przedłużyć« (1): *Prot Cv* cf »řłowy przedłużyć«.

»řłowy przedłużyć« (1): Tey Máteryey nie chcę tu řłowy przedłużyć. *Prot Cv*.

C. O przestrzeni (1) :

1. Uczynić dłuższym (1) :

[*W przeciwstawieniu:* »ukrócić ... przedłużyć«: Iuż miary dziś wniczem niemałz/ Panie boże racz być przynás. Iedni [suknie] barzo vkrocili/ Drudzy wielmi przedłużyli. *SeklStudent Bv.*]

Fraza peryfr.: »Atropos przędze przedłużyła [komu]« = *ktoś może długo żyć (1): (nagł)* Do P. Olbrychtá Lafkiégo. (-) [...] Vbogie ściány/ złotác my nie mamy/ Ale cię pocztą takową witamy/ Abyć Atropos przędze przedłużyła/ A tágác nići twéy lye nie lpielżyła. *PudlFr 59.*

2. [O ubiorze: stać się dłuższym, niżej sięgającym [intransit.]:

W przeciwstawieniu: »krotki być ... przedłużyć«: Szátá [u starego człowieka] z rámion opada/ która krotka była/ Z opuśczonego ciála teraz przedłużyła *ProtKonterfet B.*]

Synonimy: **A.1.** pociągnąć, prorogować, przeciągnąć, przewlec, przewłoczyć; **2.** przeciągnąć; **3.** odemknąć, odłożyć, odwlec, pomknąć, zwłoczyć.

Formacje współrdzenne cf 1.DŁUŻYĆ.

Cf PRZEDŁUŻENIE, PRZEDŁUŻONY

AN